

порухи людської душі, тому майже всі твори письменника багатопланові, вони мають прихований підтекст. У повісті "Тисяча журавлів" природа немовби співчуває героям» [5].

У повісті простежується тісний взаємозв'язок між символами та композицією. Образи журавлів, чайної церемонії та предметів побуту переплітаються між собою, створюючи єдину художню систему. Вони не лише доповнюють один одного, а й поглиблюють зміст твору, розкриваючи його основні теми – красу, гармонію, пам'ять і моральний вибір.

Висновки. Отже, система образів-символів у повісті «Тисяча журавлів» є ключовим засобом розкриття авторського задуму. Через символіку цього твору письменник передає глибокі філософські ідеї та створює багатшаровий художній світ, в якому поєднуються традиція і сучасність, краса і трагізм людського існування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білобоодська К. О., Концепти-орнітоніми як репрезенти української ментальності у творах Б. Антоненка-Давидовича. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12377/4.%20Bilobrovska.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Дата звернення: 22.03.2026)
2. Волошко К. А. Відображення традиційних рис японського національного характеру у творчості Ясунарі Кавабата. 14 с. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v22-2/77.pdf> (Дата звернення: 22.03.2026)
3. Кавабата Ясунарі. Зарубіжні письменники : енциклопедичний довідник : у 2 т. за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського; Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. Т. 1, 696 с.
4. Кавабата Ясунарі. Тисяча журавлів. Київ : Основи, 2026. 192 с.
5. Повість Ясунарі Кавабата «Тисяча журавлів». URL: https://urok.osvita.ua/materials/in_lit/3414/?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення: 22.03.2026)
6. Ясунарі Кавабата. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%82%D0%B0_%D0%AF%D1%81%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%96 (Дата звернення: 22.03.2026)

Терещук Ірина

Науковий керівник – проф. Лановик Мар'яна

ІСТОРИЧНА ОСНОВА ПОВІСТІ ЮРІЯ КОСАЧА «РУБІКОН ХМЕЛЬНИЦЬКОГО»

Історичні твори завжди займали вагоме місце у світовому літературному процесі. На відміну від інших літературних жанрів, твори з історичною основою складають той пласт літератури, який з одного боку є дискусійним, а з іншого – актуальним, незважаючи на епоху та час. Популярність зумовлена синтезом історії та художності, що посилює інтерес до них не лише літературознавців, але й істориків, а також філософів. Вагоме місце у вивченні особливостей історичної прози займає проблема співвідношення історичної правди та художньої вигадки автора.

Творчість Юрія Косача є яскравим прикладом зображення проблеми взаємодії реальної історичної події та художнього вимислу письменника. До вивчення цього питання зверталися такі дослідники: В. Василенко («Повість «Рубікон Хмельницького» і роман «День гніву» Юрія

Косача: Жанрові трансформації і стильова полівалентність»), Г. Юрчак («Жанрово-стильова своєрідність романістики Юрія Косача»), І. Сквирська («Система ідейно-художніх домінант у творчості Юрія Косача») та інші. Особливої уваги в цьому напрямі заслуговує праця С. Романова «Юрій Косач між минулим і сучасним. Історична проза письменника 1930-х років», де докладно проаналізовано особливості історичної прози Юрія Косача.

Метою статті є осмислення проблеми співвідношення правди і вигадки у творчості Ю. Косача на матеріалі його повісті «Рубікон Хмельницького».

Художня спадщина Юрія Косача – багатогранна, проте малодосліджена. Проблема співвідношення історичної правди, авторської вигадки, а також вектора радянської фальсифікації української історії у творчості Юрія Косача створюють широке поле для аналізу історизму його творчості. Складнощі полягають у тому, що твори письменника були недоступні для читачів через заборону публікацій радянською владою. Тому завдання сучасних літературознавців – по новому вивчати його твори, особливо ті, які написані на основі історичних подій минулого.

Як зауважував В. Василенко, інтерес до історичного епосу був виявом власних художньо-естетичних пошуків автора, його світоглядної еволюції й інтелектуального самопозиціонування [1, с. 36]. Однією з ключових тем, яка вирізняється в літературній спадщині Ю. Косача, є зображення епохи козацтва. Маючи можливість вільно писати і друкуватися за кордоном, Ю. Косач висвітлює історію становлення політичного діяча Богдана Хмельницького як гетьмана і полководця українських козаків. Зокрема, ця тема постає ключовою в його повісті «Рубікон Хмельницького».

Твір є умовним продовженням незавершеної повісті «Затяг під Дюнкерк» (1936). За словами автора, видавництво «Затягу...» в паризькому «Українському слові» було недовгим, а через деякий час повість загубилася по дорозі до Львова.

«Рубікон Хмельницького» написаний у проміжку між 1941-1943 роками, вперше опублікований у Кракові 1943 року. У повісті події розгортаються в місті Данціг, де прибувають війська різних народів, що брали участь у Тридцятилітній війні, зокрема козаки під проводом полководця Богдана-Зиновія Хмельницького. За основу автор не дарма бере маловідому подію, адже основним завданням вбачає не стільки розважити читача історичним романом, скільки «реконструювати добу і викликати її людей згідно з документами, що промовляють завжди яскравіше, ніж усяка уява, або, згідно з законами імовірності» [2, с. 4].

У процесі аналізу простежуємо, як Юрій Косач відходить від звичного історизму, вводячи у світовий літературний процес маловідомі історичні постаті та події. Час і простір обмежені кількома днями грудня 1646 року та єдиним місцем – Данцігом, котрий постає реальним європейським містом XVII ст. Персонажі представлені реальними історичними особами, що підтверджується відповідними документами, листами, звітами. Автор реконструює добу за допомогою розлогіх описів географічного розташування та архітектури

міста, способу життя його мешканців, їхньої діяльності тощо. Не можна не відзначити, притаманний лише Юрію Косачу стиль письма, який характеризується використанням історизмів та архаїзмів з відтворенням тогочасної мовної картини світу.

Така новизна у поєднанні з тематикою повісті стає центром суперечок критиків. Деякі дослідники ставлять під сумнів достовірність зображуваної історичної події, яку описує письменник, аргументуючи свою позицію недостатньою кількістю фактів. З іншого боку, Юрій Косач – особливий випадок, адже на відмінну від інших письменників, у «Слові автора», розповідає передісторію написання повісті. У ній він дає чіткий перелік проаналізованої літератури, яку використовував, як джерела інформації. Досліджуючи творчість письменника І. Сквирська наголошувала, що Р. Радишевський і Г. Семенюк зазначали: «Працюючи над своїми історичними оповіданнями чи ширшими епічними полотнами, Косач висиджував у зарубіжних архівах і бібліотеках, радився з українськими істориками, прискіпливо вивчаючи недоступні для більшості «материкових» українських авторів матеріали...» [4, с. 91]. Тому історична тематика його творів суттєво відрізнялася від тогочасної української історичної прози.

Серед документів, Юрій Косач основну увагу приділяє праці В. Липинського «З дій України», дослідження І. Борщака, які були «в недоступних усім закордонних архівах та книгозбірнях» [2, с. 4]. Окрім цього автор зазначає про аналіз інших історичних писань: мемуарів маршалів і генералів, «що під їх командуванням служив Хмельницький – Конде, Сіро, Тюррен, Гассіон...» [2, с. 4]; спогади дипломатів та листування з політичними діячами «П. Нуфе, марш. де Гебріана, П. Шанюта, К. де Мем-Аво, це були листування визначних сучасників – курфюрста Фридриха Вільшеляма, кард. Мазарена, графа де Бержі, канцл. Оксенштієрні...» [2, с. 4]; звіти й записки сучасників «подорожніх агентів, письменників, учених, філософів, прерізних військових і цивільних осіб, як напр. П. Шеваліє, марш. д'Омон, Л. Лябурера, Дубле д'Онфлера, Олександра Ахіллеса...» [2, с. 4] тощо. Важливо, що вказані постаті були реальними особами, які в такий чи такий спосіб, були пов'язані з діяльністю Б. Хмельницького.

Звичайно, поза увагою не можна залишити художній вимисел автора, який присутній у будь-якому творі. Юрій Косач вказував, що хотів передати атмосферу епохи, переживання і внутрішню боротьбу персонажів крізь призму власного розуміння, яке може дозволити собі кожен письменник. Автор не заперечує використання романтичних прийомів у творі, інтуїтивний підхід, а також впливу власного естетичного бачення на створення персонажів. Саме у цьому полягає складність поєднання реальних історичних фактів та того, як вони переходять в художню площину.

Підсумовуючи викладене, зазначаємо, що проблема співвідношення історичної правди та художньої вигадки займає вагоме місце в сучасному літературному процесі. Творчість Юрія Косача, як один із кращих зразків відображення цього питання, пропонує нове розуміння історичного твору. У повісті «Рубікон Хмельницького» автор свідомо вказує на джерела

інформації, якими він послуговувався. Саме такий підхід дає змогу дослідникам більш детально вивчати особливості зображення історичної епохи та персоналій, а також зіставляти реальні факти та художній вимисел.

Спираючись на маловідомі події та факти, автор реконструює добу зародження гетьмана-провідника Богдана Хмельницького. Створюючи колоритне тло з використанням описів архітектури та характеристикою персонажів, письменник формує широке проблемне поле для осмислення співвідношення історичної достовірності та художнього домислу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко, В. Повість «Рубікон Хмельницького» і роман «День гніву» Юрія Косача: жанрові трансформації і стильова полівалентність. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. Київ, 2025. № 2 (38). С. 36-44.
2. Косач Ю. Рубікон Хмельницького. Львів: «Червона калина», 1992. 216 с.
3. Романов С. М. Історична проза Юрія Косача 30-х – початку 40-х років XX століття: Автореф. дис. ...канд. філол наук. Київ, 2008. 211 с.
4. Сквирська І. В. Система ідейно-художніх домінант у творчості Юрія Косача: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2011. 171 с.
5. Юрчак Г. Жанрово-стильова своєрідність романістики Юрія Косача: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 /ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника». Івано-Франківськ, 2018. 20 с.

Чура Катерина

Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана

«КЛЯРНЕТИЗМ» П. ТИЧИНИ У ТРАКТУВАННІ В. БАРКИ

Постать П. Тичини в українському літературознавстві тривалий час розглядалась крізь призму вузько-естетичних підходів. Проте праця В. Барки «Хліборобський орфей, або Клярнетизм», написана в еміграції, пропонує інший – релігійно-філософський, екзистенційний погляд. Для В. Барки Тичина – не просто модерніст, а «Орфей», який осмислив прадавню гармонію українського хліборобського космосу. Відтак актуальність теми зумовлена необхідністю перепрочитання поетичної спадщини Тичини, де «клярнетизм», услід за В. Баркою, трактуємо як духовний феномен.

Мета статті – окреслити поняття «клярнетизму» П. Тичини у критичній рецепції В. Барки.

У збірках «Сонячні кларнети», «Замість сонетів і октав», у деяких поезіях збірки «Плуг», а також у перших фрагментах поеми «Сковорода» П. Тичини простежуємо поетичний синтез [1, с. 7], заґрунтований в український фольклор, древню пісню, «білу хату» [1, с. 8]. Автор його майстерно реалізував через взаємодію духовної і тілесної площин, вишукану інтонаційну риму, звуконаслідування, строфічне майстрування, гармонію мови, тому в його поетичних текстах «злагода панує скрізь, навіть над крайнім драматизмом видив і дискордністю їх порядків» [1, с. 8].